

Limittyvät sukupolvet ja jaetut näkemykset: suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvittaiset erot poliittisessa käyttäytymisessä

HANNA WASS – PILVI TORSTI

ABSTRACT:
Overlapping generations and shared experiences. Finnish societal generations and generational differences in political behaviour

In contrast to historical perspective on generations concentrating on the external conditions, sociological approach emphasises the role of shared experiences as a unifying factor among the members of the generation. Using data from *Historical consciousness in Finland* research project (n=1 208), we define five Finnish generations on the basis of respondents' self-reported key experiences and analyse generational differences in political behaviour. Our results show that while each generation is characterised by some particular societal experience, many of the experiences are also shared across generations. At the level of behaviour, young generations have lower propensity to vote and are less aware of their parents' party choice than their predecessors. At the attitudinal level, they on the one hand tend to emphasise more the role of international organisations and social movements for the future development. On the other hand, generations have many similar views, such as the expectation for the growing importance of environmental protection, immigration and economical trends. Consequently, our study suggests that generation is not particularly politicised concept in the current Finnish society.

Johdanto

Niin Suomessa kuin kansainvälisestikin on kiinnitetty parin viime vuosikymmenen aikana runsaasti huomiota sukupolven merkitykseen ihmisten historiallisen identiteetin ja yhteiskunnallisen toiminnan tutkimisessa. Sukupolven käsitettä on hyödynnetty esimerkiksi äänestysaktiivisuutta (esim. Blais ym. 2004; Franklin 2004; Wass 2008), poliittista osallistumista ja orientaatiota (Dalton 2007; Putnam 2000; Virtanen 2001), poliittista tietotasoa (Milner 2002; Milner 2010), yhteiskunnallista asemaa (Borg & Ruostetsaari 2003; Ruostetsaari 1992, 2003), suuria ikäluokkia (Borg & Ruostetsaari 2002; Virtanen 2005; Purhonen 2007; Purhonen ym. toim. 2008) ja historiallisia kokemuksia (Ahonen 1998; Soikkanen & Vares 1998) koskevissa tarkasteluissa.

Soikkanen ja Vares (1998) ovat esittäneet, että sukupolvien tutkimuksessa on mahdollista tehdä erottelu sosiologisen lähestymistavan ja historian-tutkijoiden sukupolvitutkimuksen välillä. Siinä missä sosiologisen tutkimuksen keskiössä ovat olleet sukupolven elinolosuhteet ja erilaiset sosiaaliset ja poliittiset mittarit, ovat historian-tutkijat nimenneet sukupolvia ulkoisten tekijöiden avulla. Historiantutkijoille sukupolvi on näin näyttäytynyt empiirisen tutkimuskohteen sijaan lähinnä käsitteellisenä kehyksenä. On kuitenkin syytä huomata, että Soikkasen ja Varesin jaottelu ei tee oikeutta tuoreemmille suomalaisille analyyseille. Esimerkiksi nuorimpia ikäluokkia sukupolvina hahmotelleet tutkijat (Hoikkala & Paju 2008) ovat korostaneet sukupolven sosiaalishistoriallisuutta ja yhdistäneet tutkimuksessa sukupolven ulkoiset elinotot ja omat kokemukset,

toisin sanoen sosiologisen ja historiallisen lähestymistavan.

Sosiologisessa lähestymistavassa yhteiskunnallisten sukupolvien lähtökohtana on yleensä sen jäsenen yhteinen kokemuspohja. Sukupolvitutkimuksen klassikon Karl Mannheimin mukaan eri ikäryhmät hahmottavat yhteiskunnalliset tapahtumat toisistaan poikkeavasti heidän sen hetkisestä elämäntilanteestaan ja saavuttamastaan kehitystasosta riippuen (Delli Carpini 1986, 8–9).¹ Samana ajanjaksona syntyneestä kohortista voi muotoutua yhteiskunnallinen sukupolvi, mikäli sen jäsenille muodostuu tietyssä otollisessa iässä koettuja yhteisiä avainkokemuksia. Kyseisestä iästä on erilaisia näkemyksiä, mutta yleensä ikävuosia 17–25 on pidetty keskeisinä (mt.).

Yhteiset kokemukset muodostavat Mannheimin teoriassa kuitenkin vasta sukupolviaseman, joka on puolestaan edellytys mobilisointuneiden sukupolvien muodostumiselle. Mikäli jokin sukupolvi jakaa samat kokemukset, mutta ne eivät heijastu sen toiminnassa keskenään yhteneväisellä tavalla, sukupolven käsite toimii pitkälti vain ikäryhmän synonyyminä (Purhonen 2007).² Sukupolvikokemusten aktualisoitumisen tarkastelemisessa on näin olennaista sukupolviefektin käsite. Erotuksena tiettyyn ikävaiheeseen liittyvästä elämäntilanteesta sukupolviefektillä tarkoitetaan sukupolven omaksumaa suhteellisen pysyvää toimintamallia. Kun elämäntilanteen perusteella iän suuntaisten erojen voi olettaa ajan myötä kaventuvan nuorempien kohorttien lähentyessä näkemyksiltään ja käyttäytymiseltään vanhempia ikäryhmiä, sukupolviefekti viittaa pysyviin sukupolvittaisiin toimintamalleihin (Jennings & Niemi 1980, 119–120).³

Edellä esitetyn perusteella voidaan siis katsoa, että yhteiskunnallisia sukupolvia on mahdollista määrittellä sosiaalishistoriallisesti ja luonnehtia niiden jäsenten jakamien avainkokemusten perusteella. Kyseiset avainkokemukset ovat puolestaan sidoksissa sukupolviefektin kautta eri sukupolville ominaisiin käyttäytymismalleihin. Suomalaisessa sukupolvia koskevassa keskustelussa on ollut jo useamman vuosikymmenen ajan keskiössä Roosin (1987) ”Suomalainen elämä” -teoksessaan esittelemä laajaan elämäntilanteeseen perustuva sukupolviluokittelu.⁴ Roosin neljä eri sukupolvea käsittävä jaottelu päättyi kuitenkin vuonna 1969 syntyneisiin. Vastaavaa kattavaa vastaajien omiin sukupolvikokemuksiin perustuvaa luokittelua ei Roosin tutkimuksen jälkeen ole esitetty.

1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneiden määrittelystä on käyty runsaasti keskustelua myös osin siihen liittyvän markkinointipotentiaalın vuoksi ja sille on tarjottu erilaisia määritelmiä kuten X-sukupolvi tai Y-sukupolvi, joilla viitataan 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa syntyneisiin (Wilska 2004, 102). Ruostetsaari (2003, 149–150) on nimitänyt suomalaisia eliittejä koskevassa tutkimuksessaan vuosina 1973–1979 syntyneitä lamasukupolveksi. Alestalo (2007, 148) on puolestaan rajannut omassa kolme sukupolvea kattavassa jaottelussaan lamasukupolven kattamaan vuosina 1971–1975 syntyneet. On kuitenkin keskeistä huomata, että siinä missä edellä mainitut tutkimukset perustuvat historiankirjoitukseen, Roosin analyysissä sukupolvi- jaottelu on muodostettu vastaajien omien kokemusten perusteella.

Tässä tutkimuksessa esitetään *Historiatietoisuus Suomessa* -tutkimushankkeessa (www.historiatietoisuus.fi) kerättyyn kyselyaineistoon (n=1208) pohjautuen myös nuorimmat ikäryhmät kattava esitys sukupolviksi. Osana tutkimushanketta kartoitettiin avovastauksilla 15–79-vuotiaiden suomalaisten näkemyksiä oman sukupolvensa kannalta keskeisistä yhteiskunnallisista avainkokemuksista. Kyselyaineiston rinnalla hyödynnetään hankkeessa kerättyjä teemahaastatteluja (n=49). Sukupolvia tarkastellaan lisäksi suhteessa äänestyskäyttäytymiseen ja yhteiskunnallisiin asenteisiin. Sukupolvien tarkastelu toiminnan tasolla on välttämätöntä, jotta voitaisiin arvioida, missä määrin sukupolvet eroavat toisistaan, mikä on puolestaan keskeinen edellytys yhteiskunnallisten sukupolvien määrittelyn kannalta.

Seuraavassa keskustellaan ensimmäiseksi avainkokemuksen käsitteestä ja avainkokemusten roolia sukupolvien muotoutumisessa sekä tarkastellaan suomalaisessa tutkimuksessa esitettyjä sukupolvi- jaotteluita. Artikkelin empiirisessä osassa eritellään ensin aineiston keruuseen liittyneet keskeiset periaatteet ja muodostetun aineiston pääpiirteet. Aineiston perusteella esitetään vastaajien Suomen ja maailmanhistoriaan liittyvien avainkokemusten pohjalta jaottelu sukupolviksi tavoitteena muodostaa kokemuksiltaan mahdollisimman yhtenäisiä ja toisista sukupolvista eroavia luokkia. Tämän jälkeen tarkastellaan eri sukupolvien äänestysaktiivisuutta, puoluekannan periytymistä ja poliittisten toimijoiden painoarvoa koskevia näkemyksiä. Päätelmäosuudessa kootaan yhteen keskeiset havainnot ja pohditaan sukupolven käsitteen roolia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Avainkokemukset sukupolvien muotoutumisessa

Sukupolvien yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on mahdollista erottaa kolme erilaista suuntausta (Braungart & Braungart 1986, 214–218). Yhtäältä huomiota on kiinnitetty yhteiskunnallisten arvojen, asenteiden ja käyttäytymismallien siirtymiseen vanhemmilta lapsille, mikä on poliittista sosialisatiota koskevan tutkimuksen keskeinen tarkastelukohde. Toisaalta on tarkasteltu eri kohorttien nuoruudessaan kokemien tapahtumien vaikutusta niiden myöhempiin toimintaan. Tavoitteena on tällöin paikallistaa erillinen sukupolvivaikutus erotuksena iän vaikutuksesta. Edellä mainittujen lisäksi on tutkittu erillisten poliittisten sukupolvien muotoutumista, jonka lähtökohtana on toiminut Mannheimin näkemys yhteiskunnallisesta sukupolvista joukkona samankäisiä ihmisiä, joita yhdistää tietoisuus kuulumisesta samaan ryhmään ja joiden toiminnalla on potentiaalisesti keskeinen rooli yhteiskunnallisen muutoksen muodostumisessa.

Poliittisten sukupolvien määrittelyssä keskeistä on niiden sitominen sukupolven jäsenten nuoruudessa kokemiin tapahtumiin, joihin viitataan yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa usein avainkokemuksina.⁵ Kertzer (1983, 127) huomauttaa, että sukupolven määrittely aikakaudelle ominaisten tapahtumien kautta on itse asiassa ollut perinteisesti yleisempää historian tutkimuksessa kuin sosiologiassa. Sukupolvia ei tuolloin määritellä sen jäsenten kokemusmaailman kautta vaan historiantutkimuksessa määritettyjen muutos- ja murroskohtien perusteella, joilla oletetaan olevan vaikutusta yhteiskunnallisten sukupolvien kehitykseen. Historialliset tapahtumat ovat tällöin keskiössä ja sukupolven käsitteellä on lähinnä menneisyyden analyysiä jäsentävä rooli, eikä niinkään poliittista merkitystä tavalta, jolla yhteiskunnallinen sukupolvi mannheimilaisittain määritetty. Tästä lähestymistavasta voidaan ottaa esimerkkinä edellä mainittu Soikkasen ja Vareksen (1998) tutkimus. Erilaisten yhteiskunnallisten tapahtumien merkitykseen on kiinnitetty huomiota niin ikään poliittisen sosialisatiion tutkimuksessa (Niemi & Sobieszek 1977).

Yhteiskunnallisten sukupolvien määrittely niiden yhteisten kokemusten kautta on myös tiiviisti yhteydessä yhteiskunnalliseen kehitykseen. Vaikka perinteisesti yhteiskunnallisen sukupolven kestoksi on määritelty noin 30 vuotta, nopeasti muuttuvassa

yhteiskunnallisessa tilanteessa sukupolvia voi muodostua tiheämpäänkin (Berger 1960, 10; Braungart & Braungart 1986, 218). Toisaalta kehittyneissä maissa myös nuoruuden voi katsoa pidentyneen huomattavasti molemmista päistä jo useamman vuosikymmenen ajan yhä nuorempien omaksuessa perinteisesti nuoruuteen luokiteltuja toimintamalleja ja opintojen jatkuessa puolestaan työelämän kiristyneiden vaatimusten myötä yhä myöhemmälle iälle (Berger 1960, 12). Kysymys sukupolven pituudesta ja alaikärajaista on tässä suhteessa erittäin mielenkiintoinen, mihin palataan tämän tutkimuksen empiirisessä osiossa esitettävän sukupolvijaottelun yhteydessä.

Sukupolvien mobilisoitumisen kannalta keskeistä on eri sukupolvien kokemien tapahtumien, kuten esimerkiksi väestönkasvun, kaupungistumisen, teollistumisen, taloudellisen laman, teknologisen muutoksen ja nationalismien, ja tarjolla olevien mobiilisaatiota helpottavien tekijöiden, kuten organisoituneiden verkostojen ja keskinäisen solidaarisuuden, yhteisvaikutus (Braungart & Braungart 1986, 217–218, viitattu Braungart 1984). Avainkokemusten sisällön ja mobilisoitumisen välinen suhde olisi kiinnostava tutkimuskohde siinä suhteessa, että voitaisiin tarkastella erityyppisten avainkokemusten vaikutusta sukupolvien muodostumiselle. Voidaan nimittäin esittää, että mannheimilaiset sukupolvet ovat korvautuneet nuorten ikäluokkien kohdalla massasukupolvilla (Hoikkala & Paju 2008, 271–293). Sukupolvijaottelu on sosiaalishistoriallista siinä mielessä, että sukupolvella katsotaan olevan sellaisia yhteisiä kokemuksia, jotka oikeuttavat puhumaan ainakin määrätyissä asioissa vähintään toisiaan *ymmärtäviä* ryhmistä. Tältä osin nuorimpien sukupolvien määrittely mannheimilainen sukupolviteorian kautta, jossa sukupolvi määritetty jaetun kokemuspuhjan ja yhteisten päämäärien mukaan, on vaikeaa, vaikka ehtona olisi pelkästään oman sukupolven eri ryhmien ymmärtäminen. Toisaalta voidaan kuitenkin kysyä, olisiko esimerkiksi ilmastopolitiikasta ja kierrätyskulutuksesta mahdollista muodostua sukupolven tehtävä myös mannheimilaisittain? *Historiatietoisuus Suomessa* -hankkeen aineisto antaa tästä jossain määrin viitteitä.

Suomessa vanhimpien sukupolvien avainkokemuksissa ovat perinteisesti korostuneet yhtäältä suuret yhteiskunnalliset tapahtumat ja murrokset ja toisaalta myös suoraan yksityisessä elämässä näkyvät muutokset, kuten sodanjälkeinen vähittäinen elin-

Taulukko 1. Suomalaisten yhteiskunnalliset ja historialliset sukupolvet.

sukupolvi	syntymävuosi	avainkokemukset
<i>Soikkanen & Vares (1998)^a</i>		
suurlakkosukupolvi	1860–1870-luvun alku	suurlakko 1905, kunnioitus kansanvaltaa kohtaa, parlamentarismi, yhteiskuntajärjestyksen säilyttäminen
vapaussotasukupolvi	1880-luvun loppu	Venäjän ja venäläisyyden uhka
sotien sukupolvi	1920-luku	talvi- ja jatkosota
<i>Roos (1987)</i>		
sodan ja pulan sukupolvi	1800-luvun loppu–1919	sota, pula, koulutuksen puute tai sen keskeytyminen, varhainen siirtyminen työelämään
jälleenrakennuksen sukupolvi	1920–1939	niukkuus, säännöstely, asteittainen vaurastuminen jälleenrakennuksen myötä
suuren murroksen sukupolvi	1940–1959	teollistuminen, kaupungistuminen, koulutusmahdollisuuksien laajentuminen, elintason nopea kasvu
lähiöiden sukupolvi	1960–1969	”ei-kokemukset”: sairauden, katastrofien tai puutteen kokemusten puuttuminen, elämän yleinen mukavuus
<i>Alestalo (2007)</i>		
sotasukupolvi	1921–1925	toinen maailmansota, pula, yleisen oppivelvollisuuden säätäminen 1921
suuret ikäluokat	1945–1949	koko ikäluokan läpäisemä peruskoulutus, yhteiskunnallinen rakennemuutos, sosiaalisen nousun mahdollisuudet, työmarkkinoiden naisistuminen
lamasukupolvi	1971–1975	hyvinvointivaltion palvelujen saatavuus lapsuudesta asti, peruskoulun jälkeisen koulutuksen nopea lisääntyminen, Suomen historian suurin talouslama, nuoruuden pitkittyminen, pätkätyöt
<i>Hoikkala & Paju (2002)</i>		
yksilöllisen valinnan sukupolvi	1980-luku	yksilöitymiskehitys, valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen, kilpailun kiristyminen

^a Soikkasen ja Varesen tutkimuksessa myöhäisemmät sukupolvet on määritelty muiden tutkimusten (esim. Roos 1987) luokitusten pohjalta.

Lähteet: Alestalo 2007, 148-152; Hoikkala & Paju 2002; Roos 1987; Soikkanen & Vares 1998.

tason nousu (taulukko 1). Soikkasen ja Varesen (1998) erittelyssä eri sukupolvien historiallisina avainkokemuksina mainitaan esimerkiksi vapaussota/sisällissota, talvi- ja jatkosota, kotirintaman muistot ja jälleenrakentaminen, maatalous-Suomen muuttuminen teollisuus-Suomeksi, maaltamuutto, Ruotsiin muutto, koulutus, hyvinvointivaltion rakentaminen ja nuorison radikalisoituminen.

1960-luvulla syntyneiden osalta suuria yhteiskunnallisia murroksia ei enää ollut samalla tavalla havaittavissa, vaan sen elämää on arvioitu määrit-

täneen pitkälti yleinen mukavuus (Roos 1987). Tässä mielessä kyse on eräänlaisesta väliinputoajasukupolvesta, jolle on ollut vaikea määritellä yhtenäistä identiteettiä.⁶ 1960-luvun puolivälin molemmiin puoliin syntyneitä ikäluokkia on myös kuvattu hyvinvoinnin sukupolveksi, koska heidän herkimmissä iässään 1980-luvun puolivälissä taloudelliset edellytykset olivat varsin suotuisat (Hoikkala & Paju 2008, 277–282). Historiallisessa tarkastelussa 1980-luvun alussa nuorisosukupolven avainasioina on mainittu myös ydinvoiman vastustus, rauhanlii-

ke, sukupuolten välinen tasa-arvo, rasisminvastaisuus, glasnost sekä talous ja erityisesti pörssiopeli (Soikkanen & Vares 1998).

1970-luvun alkupuoliskolla syntyneiden kohdalla tilanne on puolestaan ratkaisevasti toinen sen jäsenten yhtäältä varttuessa ennennäkemättömän taloudellisen noususuhdanteen aikana ja siirtyessä työelämään sodanjälkeisen ajan syvimmän talouslaman aikana (Alestalo 2007, 152). Onkin esitetty, että 1970-luvulla syntyneille 1990-luvun lamasta muodostui avainkokemus (Ruostetsaari 2003, 149; Virtanen 2005, 181–185). Laman seurauksena pätkätyöt yleistyivät sukupolven keskuudessa ja tietyt aikuistumiseen perinteisesti liittyvät seikat, kuten siirtyminen koulutuksesta työelämään ja vanhempien kodista omaan asuntoon, lykkääntyivät (Virtanen 2005, 181–185).

1970-luvulla ja sen jälkeen syntyneitä, 1990-luvulla nuoruutensa eläneitä on nimitetty myös yksilöllisen valinnan sukupolveksi (Purhonen 2002, viitattu Hochschild 2000). Termi viittaa sukupolvelle ominaisiin yksilöitymisen ja valinnan mahdollisuuksien ja siihen myös nivoutuvan kilpailun lisääntymiseen. Erityisesti 1980-luvulla syntyneet ovat voineet havaita kiristyvän kilpailun jo peruskoulussa, jolle on ominaista kiinteiden luokkien puuttuminen, valinnaisuus ja erikoistuminen (Hoikkala & Paju 2002, 26). Koulutusmahdollisuuksien laajentamisen myötä koulutus on kuitenkin kokenut tavaltaan inflaation ja samalla heikosti ja korkeasti koulutettujen nuorten välinen kuilu on kasvanut (Silvennoinen ym. 2000, 80). Lisäksi sukupolvelle on ominaista myös teknologisen kehityksen nousu, mitä heijastaa hyvin vuosina 1974–1988 syntyneiden vastaajien omaa sukupolvea valitsemat luonnehdinnat vuoden 2004 Nuorisobarometrissä (Wilska 2004, 103), jossa neljäsosa vastaajista katsoi omaa sukupolveaan luonnehtivan parhaiten nimitys ”it-sukupolvi” ja viidesosa valitsi puolestaan tarjotuista vaihtoehdoista ”kännykkäsukupolven”.

Sirkka Ahonen (1998, 42) on 1990-luvun lopun lukioikäisiä koskeneessa tutkimuksessaan lähtenyt siitä, että avainkokemusten pohjalta rakentuva kollektiivinen identiteetti on sisältämiensä yhteisten muistojen ja yli sukupolvien ulottuvien sisäistettyjen tulevaisuudenodotusten ansiosta sukupolvelle voimavara. Kysymys on erityisen kiinnostava nuorimpien sukupolvien kohdalla, joiden nuoruudelle on ollut leimallista individualismin korostus, jopa siinä määrin, että sen on esitetty muodostavan tietynlaisen

avainkokemuksen (Hoikkala & Paju 2002; Hoikkala & Paju 2008, 293).

Suomalaisten yhteiskunnallisten sukupolvien avainkokemukset

Kuten edellä mainittiin, eri-ikäisten suomalaisten yhteiskunnallisia avainkokemuksia ei ole selvitetty empiirisesti Roosin vuonna 1987 ilmestyneen tutkimuksen jälkeen. Tässä käytetty aineisto on osa Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksella toteutetussa ”*Historiatietoisuus Suomessa*”-tutkimushankkeessa kerättyä kyselyaineistoa (n=1208). Aineisto kerättiin loka–joulukuussa 2009 15–79-vuotiaille Suomessa asuville henkilöille postitse lähetetyllä kysymyslomakkeella, jossa tiedusteltiin muun muassa vastaajan suhtautumista historiaan, käsityksiä eri historiallista tapahtumista ja tulevasta kehityksestä.⁷ Kontakteja otokseen valikoituneisiin henkilöihin oli yhteensä neljä ja lopulliseksi vastausprosentiksi muodostui 35,3. Vastausprosenttiin vaikutti osaltaan aineiston keruutapa sekä kyselyn laajuus ja vaikeahkon aihepiiri.⁸

Kyselyaineistoa täydennettiin kyselyyn vastanneiden haastatteluilla (n=49), joissa käsiteltiin samoja pääteemoja kuin kyselyssä eli historian merkityksiä, kehityksen luonnetta, historian merkitystä omalle sukupolvelle, valittujen historiallisten tapahtumien tulkintoja sekä tämän hetken ja tulevaisuuden suomalaista yhteiskuntaa. Haastatteluaineistoa on hyödynnetty tässä tutkimuksessa eri sukupolvien kokemusten taustoituksessa.

Kyselyaineistossa avainkokemuksia tiedusteltiin kysymyksellä ”*Nuoruusvuosien yhteiskunnallisten kokemusten ajatellaan vaikuttavan sukupolvien muotoutumiseen. Mitä yksittäistä tapahtumaa tai kehityskulkua pidätte oman sukupolvenne kannalta merkittävimpänä a) Suomessa b) muualla maailmassa?*” Vastausten suhteen ei tarjottu valmiita kategorioita vaan vastaaja sai itse määritellä mainitsemansa tapahtuman. Kysymys oli sijoitettu lomakkeen alkuun, jotta muiden kysymyksiä vaikutus vastauksiin olisi mahdollisimman pieni. On siis syytä huomioida, että vastaukset pyydettiin erityisesti suhteuttamaan omaan sukupolveen eikä niinkään arvioimaan yleisesti merkittävimpiä tapahtumia. Kysymys oli odotetusti jossain määrin vaikea, mistä on osoituksena puuttuvien tai ei osaa sanoa -vastausten verrattain suuri osuus.⁹ Vastausten perusteella oli huomatta-

Taulukko 2. Suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvien keskeiset avainkokemukset.

	avainkokemukset Suomen historiassa (%-osuus oman sukupolven vastauksista, n=837)	avainkokemukset maailmanhistoriassa (%-osuus oman sukupolven vastauksista, n=770)
sodan ja jälleenrakennuksen sukupolvi (1930–1944)	Suomi toisessa maailmansodassa (42), sotien päättyminen ja jälleenrakennus (11), rakennemuutos, maaltamuutto, Ruotsiin muutto (7)	toinen maailmansota (22), kylmän sodan päättyminen ja sosialismin romahdus (8), sodat (8), Berliinin muurin murtuminen ja Saksojen yhdistyminen (7), kansainväliset järjestöt (YK, EU) (6)
Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolvi (1958–1945)	Kekkosen presidenttikausi, Kekkonen kuolema (14), Suomi toisessa maailmansodassa (12), 1960- ja 1970-luku ja opiskelijaliike (10), tiedonkulun ja teknologian kehitys (7), rakennemuutos, maaltamuutto, Ruotsiin muutto (7)	kylmä sota, kylmän sodan päättyminen ja sosialismin romahdus (15), Neuvostoliiton romahdus (14), kuulento, avaruuden tutkimus (14), Vietnamin sota (10)
kylmän sodan päätymisen sukupolvi (1974–1959)	Suomen EU-jäsenyys (17), tiedonkulun ja teknologian kehitys (17), Kekkonen presidenttikausi, Kekkonen kuolema (15)	Berliinin muurin murtuminen ja Saksojen yhdistyminen (16), Neuvostoliiton romahdus (15), kylmä sota, kylmän sodan päättyminen ja sosialismin romahdus (12)
EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	1990-luvun talouslama (34), Suomen EU-jäsenyys (20), tiedonkulun ja teknologian kehitys (10)	terrorismi, terrorismin vastainen sota (30), tiedonkulun ja teknologian kehitys (17), Neuvostoliiton romahdus (10)
teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)	tiedonkulun ja teknologian kehitys (17), Suomen EU-jäsenyys (16), kouluampumiset (11)	terrorismi, terrorismin vastainen sota (33), tiedonkulun ja teknologian kehitys (18)
	p<0,001	p<0,001

vissa, että osa maailmanhistoriaan liitetystä kokeuksista meni kiinnostavasti päällekkäin Suomen historiaa koskevien kokemusten kanssa, mikä osoittaa, että kansallisia ja maailman tapahtumia on yhä hankalampi erotella mielekkäästi toisistaan.

Taululukossa 2 on esitetty eri-ikäisten avainkokemusten perusteella tehty vastaajien jako sukupolviin. Aineiston perusteella näyttäisi olevan mahdollista erotella suhteellisen selvästi viisi eri sukupolvea, vaikka sukupolvien tarkkojen rajojen määrittelemiseen liittyikin aina tietty määrä epätarkkuutta. Pyrittäessä määrittelemään kullekin sukupolvelle erityisiä avainkokemuksia sukupolvet jäävät etenkin kahden nuorimman ryhmän kohdalla varsin kapeiksi. Osa mainituista avainkokemuksista on nimittäin pitkälti yhteisiä eri sukupolville, mikä viittaa siihen, että vastaajat eivät ole rajanneet kokemuksiaan tiukasti nuoruusvuosiin. Nuoruusvuosista ei annettu myöskään annettu kysymyksessä tarkkaa määritelmää, joten on mahdollista, että osa vastaajista on vastaan-

nut omaa nuoruuttaan hieman yleisemmällä tasolla. Tämä on erityisen ymmärrettävää vanhimman sukupolven kohdalla.

Kaikista nuorimman sukupolven määrittely on erityisen haasteellinen siitä syystä, että nuorimmat vastaajista ovat iässä, jolloin sukupolven rooli on määritelmän mukaisesti vasta muodostumassa. Sukupolvikokemusten tunnistamisen voi myös olettaa olevan helpompaa myöhemmällä iällä, jolloin niistä on kulunut jo jonkin aikaa (Wilska 2004, 104). Tässä tutkimuksessa on päädytty rajaamaan nuorin sukupolvi alle 25-vuotiaisiin, koska kyseiseen ryhmään kuuluvat vastaajat poikkeavat Suomen historiaa koskevien kokemustensa osalta monilta osin selvästi seuraavasta sukupolvesta. On mahdollista, että nuorimman sukupolven määritelmää on myöhemmin tarve laajentaa koskemaan kaikista nuorimpia kohortteja, jotka eivät olleet tässä kyselyssä mukana. Jokaisella viidellä sukupolvella voidaan näin ollen kaiken kaikkiaan osoittaa olevan jokin sellainen

kokemuksiin liittyvä ominaispiirre, joka erottaa heidät edeltävistä ja seuraavista sukupolvista. Sukupolvien ominaispiirteisiin viittaa myös se, että sukupolven ja avainkokemusten välinen yhteys on tilastollisesti merkitsevä sekä Suomea että maailmanhistoriaa koskevien tapahtumien kohdalla.

Vanhimman, vuosien 1930–1944 välillä syntyneen sukupolven keskeisin kokemus on odotetusti Suomen osallistuminen toiseen maailmansotaan. Sodan avainkokemuksena on maininnut yli 40 prosenttia sen jäsenistä. Myös suoraan sukupolven kokemusmaailmaan osunut jälleenrakennus on mainittu runsaassa kymmenessä prosentissa vastauksista. Ylipäänsä sukupolven voi olettaa vastaavan kokemustensa osalta jokseenkin tarkasti Roosin jälleenrakennuksen sukupolvea (taulukko 1), mistä syystä se on myös nimetty Roosin luokittelun kanssa osittain yhtenevästi ”*sodan ja jälleenrakennuksen sukupolveksi*” (n=202). Maailmanhistorian tapahtumien osalta selvästi yleisin kokemus on toinen maailmansota, jonka on maininnut 24 prosenttia sukupolven jäsenistä. Muiden kokemusten osalta vastauksissa esiintyy kuitenkin runsaasti hajontaa, mikä voi johtua kahdesta eri syystä. Ensinnäkin sodan kokemus on ollut niin voimakas, että sen rinnalle on vaikea määrittellä jotain toista yhtä paljon näkyvää tapahtumaa. Toisaalta, kuten jo edellä mainittiin, vanhin sukupolvi on myös kokenut suuren kirjon historian tapahtumia ja jälkikäteen voi olla hankala määrittellä, mikä niistä on ollut oman sukupolven kannalta olennaisin.

Vuosina 1945–1958 syntyneen ”*Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolven*” (n=296) ilmoittamat avainkokemukset poikkeavat osin varsin selvästi sitä edeltäneistä ja seuranneista sukupolvista. Kekkonen ja ”Kekkosen aika” on hyvin keskeinen määrittäjä, mutta samalla nuorempiin sukupolviin verrattuna ensimmäistä kertaa avainkokemuksina esiintyvät selvästi Suomen osallistumiseen toiseen maailmansotaan liittyvät tapahtumat. Tässäkin suhteessa on kiinnostavaa, että vaikka sukupolven jäsenet ovat syntyneet vasta sodan päättymisen jälkeen, sota on vaikuttanut sen kasvuympäristössä siinä määrin näkyvästi, että osa pitää sitä oman sukupolvensa kannalta keskeisenä kokemuksena. Muista sukupolvista eroavat kokemukset keskittyvät puolestaan selvästi kyseisen sukupolven nuoruusvuosiin. Esiin nousevat esimerkiksi 1960–1970-lukujen opiskelijaliike, kuulento ja avaruuden tutkimus sekä Vietnamin sota. Erityisesti opiskelijaliikkeen kannalta on huo-

mioitavaa, että sen on kuitenkin maininnut ainoastaan kymmenen prosenttia sukupolven jäsenistä. Tämä sopii hyvin yhteen sen kanssa, että suomalaisia suuria ikäluokkia koskevassa tutkimuksessa opiskelija-aktiivisuuden on havaittu kohdistuneen vain pieneen fraktioon ikäluokkaa, eikä niinkään massamittaiseen sukupolveen sinänsä (Purhonen 2007, Purhonen ym. toim. 2008). Haastattelujen perusteella voi kuitenkin todeta, että niin sanottu 60-lukulaisuus, jonka osana puhutaan myös ajan yleisemmästä politisoitumisesta esimerkiksi kouluissa, on aihepiiri, jota muut ikäluokat eivät juuri käsittele ja joka siinä mielessä leimaa tätä sukupolvea, vaikka opiskelijaradikalismi koskikikin vain vähemmistöä. On myös syytä huomioida maaltamuuton ja Ruotsiin muuton esiintyminen avainkokemuksina. Niitä koskevia mainintoja on seitsemän prosenttia sukupolven Suomea koskevista keskeisistä kokemuksista. Tiedonkulun ja teknologian kehityksen on myös maininnut seitsemän prosenttia. Roosin luokituksessa pääosa tästä sukupolvesta kuului ”suuren murroksen sukupolveen”. Aineistomme tukee tätä määritelmää lähinnä siinä, että sukupolvi poikkesi niin selkeästi edeltäjistään avainkokemuksiensa osalta. Sen sijaan Roosin 1980-luvulla määrittelemät avainkokemukset näyttäytyvät erilaisina kuin tässä tutkimuksessa korostuvat.

Seuraavan sukupolven, joka on syntynyt vuosien 1959–1974 välisenä aikana, avainkokemukset Suomen historiaan liittyen ovat aineistossamme osittain samoja edellisten sukupolven kanssa. Sukupolvea kuitenkin leimaa ehdottomasti vahvimmin maailmanhistoriaan liittyvä sukupolven ominaiskokemus, joka liittyy 1990-luvun alun kansainvälisen politiikan tapahtumiin, kuten Berliinin muurin murtumiseen ja Saksojen yhdistymiseen, Neuvostoliiton luhistumiseen ja kylmän sodan päättymiseen. Näitä koskevia mainintoja on yhteensä yli 40 prosenttia vastauksista. Näin ollen onkin perustelua pitää kyseistä ikäluokkaa ”*kylmän sodan päättymisen sukupolveksi*” (n=313). On myös kiinnostavaa havaita, että Roosin 1980-luvulla laatimassa luokituksessa kyseinen sukupolvi nimettiin lähiöiden sukupolveksi ja avainkokemuksiksi nousivat ”ei-kokemukset” eli sairauksien ja katastrofien puuttuminen ja elämän yleisen mukavuuden lisääntyminen. Lähes 30 vuotta myöhemmin sukupolven edustajien omissa avainkokemusvastauksissa on havaittavissa viitteitä siitä, että 1980-luvulla suurten yhteiskunnallisten murrosten vähäisyys tosiaan oli leimaa-antavaa. Tässä mielessä

on myös ymmärrettävää, että tutkimuksessamme vastaajat mainitsivat nuoruusvuosien avainkokemuksinaan 1980-luvun loppupuoliskon ja 1990-luvun alun tapahtumia kuten sosialismin romahdus, Kekkonen kuolema, EU-jäsenyys ja kylmän sodan päättyminen. Nämä tapahtumat sijoittuivat heidän elämässään jo pitkälti aikuisikään.

Vuosien 1975–1984 välillä syntyneen ”EU-jäsenyyden ja laman sukupolven” (n=190) avainkokemukset ovat 1990-luvun alun talouslamaa lukuun ottamatta muuten pitkälti samoja kuin nuorimmalta sukupolvella. Laman on kuitenkin maininnut keskeisimpänä avainkokemuksena peräti 34 prosenttia sukupolven edustajista, mikä on vastausten yleisen hajonnan huomioon ottaen huomattavan suuri osuus ja kuvastaa näin, kuinka vahvasti sukupolvea leimaavasta asiasta on kyse. Laman keskeisyys korostui myös haastatteluisia. Kuten edellä todettiin, myös Ruostetsaari (2003, 149) ja Virtanen (2005, 180–181) ovat katsoneet 1990-luvun laman muodostaneen 1970-luvulla syntyneiden avainkokemuksen. Toisaalta vain noin viisi prosenttia vuosien 1970–1981 välillä syntyneistä katsoi lamasukupolven käsitteen luonnehtivan tarjotuista vaihtoehdoista omaa sukupolveaan parhaiten (Wilska 2004, 103). Erityisen kiinnostavaa on, että tämän tutkimuksen aineistossa laman kokemukset keskittyvät hieman nuorimpiin vastaajiin kuin voisi olettaa.¹⁰ Tämä on loogista siinä mielessä, että monet laman pidempikestoiset seuraukset näkyivät oletettavasti vasta viiveellä, nuorten kohdalla esimerkiksi koululuokkien koon kasvamisena. Lisäksi lamaan on julkisessa keskustelussa viitattu pitkään jälkeenpäinkin. Havainto osoittaa, että avainkokemus voi olla myös sellainen, jota ei välttämättä ole itse varsinaisesti koettu, mutta jonka vaikutukset ovat näkyneet omassa nuoruuden kasvumapiirissä paitsi konkreettisten toimenpiteiden, myös kollektiivisen muistin kautta. Lisäksi laman korostuminen saattaa jossain määrin heijastella aineiston keruuajankohtana käytyä julkista keskustelua. Syksyllä 2009 julkisuudessa oli paljon esillä taloustilanteen nopea heikentyminen, mikä puolestaan lisäsi yleistä lamakeskustelua ja toimittajien ja poliitikkojen esittämiä nykytilanteen ja 1990-luvun laman välisiä rinnastuksia.

Nuorimman ”teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolven” (n=184) jäsenet olivat aineiston keruuhetkellä 15–24-vuotiaita. Sukupolven yleisimmät kokemukset nivoutuvat pitkälti globalisaatioon ja teknologiseen kehitykseen. On kiinnostavaa,

että Suomen historian tapahtumien kohdalta Suomen EU-jäsenyyden mainitsi 16 prosenttia vastaajista. EU-jäsenyyttä edeltänyt kansanäänestys ja varsinainen unioniin liittyminen ajoittuivat 1990-luvun puoliväliin, jolloin vanhimmatkin sukupolven edustajista olivat vasta 9-vuotiaita. Suurimmalle osalle sukupolvesta unionijäsenyys on siis ollut ainoa kokemus Suomen roolista kansainvälisessä yhteisössä, jolloin voisi olettaa siihen liittyvien piirteiden olevan tavaltaan itsestään selviä, eikä niitä välttämättä osaisi mieltää erityiseksi tapahtumaksi. Tiedonkulun ja teknologian kehittyminen näkyy puolestaan niin Suomea kuin yleisemmin maailmaa koskevissa kokemuksissa. Selvimmin nuorimman sukupolven kokemusmaailmassa korostuu kuitenkin turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Maailman tapahtumien osalta yleisin avainkokemus on terrorismi ja terrorismin vastainen sota, jonka on maininnut kolmasosa vastaajista. Niin ikään kouluampumisiin Suomessa liittyvät vastaukset kohdistuvat lähes yksinomaan tähän sukupolveen ja sen nuorimmassa osassa, 15–19-vuotiaissa, kouluampumiset oli kaikkein eniten mainittu avainkokemus. On myös kiinnostavaa, että nuorimman sukupolven avainkokemuksissa eivät näkyneet edes epäsuorasti yksilöllistymiseen tai valintojen lisääntymiseen liittyvät kokemukset, joita esimerkiksi Hoikkala ja Paju (2002, myös taulukko 1) ovat ehdottaneet yhdeksi 1980-luvulla syntyneiden sukupolven tunnusmerkiksi. Tässä voikin havaita näkyvän kiinnostavasti edellä mainittujen historiantutkimuksen ja sosiologisen sukupolvitutkimuksen näkökulmien eron: sukupolven ulkoiset tunnusmerkit eivät välttämättä heijastu sen subjektiivisiin kokemuksiin. Aineistossamme nuorinkin sukupolvi mainitsi yhdistäviä yhteiskunnallisia kokemuksia, kuten terrorismin vastainen sota, kouluampumiset ja teknologinen kehitys, mikä on osaltaan osoitus siitä, että yhteiskunnallisia sukupolvia muodostuu edelleen.

Suomalaisten yhteiskunnallisten sukupolvien erot poliittisessa käyttäytymisessä

Avainkokemusten perusteella muodostettuja yhteiskunnallisia sukupolvia on syytä tarkastella myös poliittisen käyttäytymisen ja asenteiden suhteen, jotta voitaisiin havaita, missä määrin erilaiset avainkokemukset heijastuvat sukupolvien toiminnassa.

Samalla on mahdollista arvioida muodostetun sukupolvijaottelun käyttökelpoisuutta analyysiväli-

Taulukko 3. Äänestäminen sukupolven ja sosiodemografisen ja -ekonomisen taustan mukaan vuoden 2007 eduskuntavaaleissa. Logistisen regressioanalyysin standardoimattomat regressiokertoimet (b), keskvirhe suluissa (***) $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$).

	malli 1: sukupuoli + sukupolvi	malli 2: sukupuoli + sukupolvi + koulutus + tulotaso
Kekkonen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolvi (1958–1945)	-1,08*** (0,27)	-1,33*** (0,30)
kylmän sodan päättymisen sukupolvi (1974–1959)	-1,25*** (0,27)	-1,87*** (0,31)
EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	-1,55*** (0,28)	-2,25*** (0,33)
teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)),	-2,31*** (0,31)	-2,67*** (0,36)
vakio	1,61*** (0,31)	0,49 (0,39)
n	1037	1012
Nagelkerke R ²	0,09	0,18
oikein ennustettujen tapausten osuus (%)	69,2	70,8

Selittävä muuttuja: "Mitä puoluetta äänestitte vuoden 2007 eduskuntavaaleissa?". Muuttuja on luokiteltu siten, että jotakin puoluetta tai ryhmittymää äänestäneet saavat arvon 1 ja äänestämättä jättäneet arvon 0. Vastaajat, joilla ei ollut äänioikeutta on luokiteltu puuttuviksi havainnoiksi. Äänestystietä on painotettu sukupuolen mukaan vastaamaan todellista, vaalitulosta saatavaa äänestysaktiivisuutta.

Selittävät muuttajat: sukupuoli (vertailuluokka: nainen), sukupolvi (vertailuluokka: sodan ja jälleenrakennuksen sukupolvi (1930–1944)), koulutus (vertailuluokka: peruskoulun ala-aste/kansakoulu, muut luokat: peruskoulun yläaste/keskikoulu, lukion loppututkinto (ylioppilas tai vastaava), ammatillinen loppututkinto (ammattikoulu tai vastaava), opisto-, ammattikorkeakoulu- tai korkeakoulututkinto, lisensiaatin tai tohtorin tutkinto), talouden nettotulot kuukaudessa.

neenä. Jo määritelmän tasolla yhteiskunnallisten sukupolvien edellytys on, että ne ovat luonteeltaan omaleimaisia suhteessa yhtäältä itseään edeltäneisiin ja toisaalta seuraaviin sukupolviin. Empiirisen analyysin osalta tämä puolestaan merkitsee, että sukupolvien tulisi erota toisistaan tilastollisesti merkitsevästi tarkasteltavan käyttäytymisen suhteen.

Seuraavassa tarkastellaan ensin sukupolvia suhteessa äänestysaktiivisuuteen vuoden 2007 eduskuntavaaleissa ja sitten suhteessa puoluekannan periytymiseen.¹¹ Näistä ensimmäisen voi katsoa mittaavan epäsuorasti sukupolvien mobilisoitumista ja jälkimmäisen sukupolvittaisia eroja poliittisessa sosialisatiossa (esim. Paloheimo toim. 2005; Wass 2007). Tämän jälkeen tarkastellaan eri sukupolvien näkemyksiä eri tekijöiden roolista Suomen tulevan kehityksen kannalta ja yleisemmin käsityksiä eri toimijoiden yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Taulukossa 3 on analysoitu logistisen regressioanalyysin perusteella eri sukupolvien äänestysaktiivisuutta vuoden 2007 eduskuntavaaleissa.¹² Taulu-

kosta voidaan havaita, että tarkasteltaessa sukupolvien äänestysaktiivisuutta mallissa, jossa ainoastaan sukupuoli on vakioitu, kaikki muut sukupolvet äänestävät vertailuryhmäksi valittua vanhinta sukupolvea matalammin ja osallistuminen vähenee mitä nuoremasta sukupolvesta on kyse. Sukupolvien väliset äänestyserot vain vahvistuvat otettaessa huomioon sosioekonomisten tekijöiden, eli koulutuksen ja tulojen vaikutus. Vastaava havainto on tehty tarkasteltaessa eri ikäryhmien äänestysaktiivisuutta vuoden 1999 eduskuntavaaleissa rekisteriaineiston pohjalta (Martikainen ym. 2005). Kyseinen vaikutus on yhteydessä koulutuksen sukupolvittaisiin eroihin nuorempien sukupolvien ollessa vanhempia korkeammin koulutettuja ja koulutuksen vastaavasti lisätessä voimakkaasti osallistumista (esim. Martikainen ym. 2005; Wolfinger & Rosenstone 1980). Yleisesti ottaen on kuitenkin syytä korostaa, että äänestämiseen liittyvän sukupolviefektin havaitseminen on mahdollista ainoastaan pitkittäisaineistoa käyttäen. Aikaisemman suomalaisen tutkimuksen

Taulukko 4. Isän puoluekannan siirtyminen sukupolven mukaan vuoden 2007 eduskuntavaaleissa (%).

	kannattaa samaa puoluetta kuin isä	kannattaa eri puoluetta kuin isä	ei tiedä isän puolue-kantaa	yhteensä	
				%	(n)
sodan ja jälleenrakennuksen sukupolvi (1930–1944)	50	33	17	100	(144)
Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolvi (1958–1945)	36	52	12	100	(196)
kylmän sodan päättymisen sukupolvi (1974–1959)	38	44	19	100	(193)
EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	45	36	19	100	(111)
teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)	24	34	42	100	(50)
yhteensä	40	42	18	100	(694)

$\chi^2=38,025, d.f.=8$ $p<0,001$

Taulukko 5. Äidin puoluekannan siirtyminen sukupolven mukaan vuoden 2007 eduskuntavaaleissa (%).

	kannattaa samaa puoluetta kuin äiti	kannattaa eri puoluetta kuin äiti	ei tiedä äidin puolue-kantaa	yhteensä	
				%	(n)
sodan ja jälleenrakennuksen sukupolvi (1930–1944)	53	33	15	100	(144)
Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolvi (1958–1945)	38	47	15	100	(293)
kylmän sodan päättymisen sukupolvi (1974–1959)	37	45	17	100	(183)
EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	44	36	20	100	(106)
teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)	30	30	41	100	(54)
yhteensä	41	40	18	100	(680)

$\chi^2=33,021, d.f.=8$ $p<0,001$

(Wass 2008) mukaan elämänkaari- ja periodiefektin rinnalla äänestämässä voidaan havaita myös selvä sukupolvivaikutus.

Taulukoissa 4 ja 5 on tarkasteltu isän ja äidin puoluekannan siirtymistä vastaajille eri sukupolvien keskuudessa. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin vastaajilta erikseen isän ja äidin kannattamaa puoluetta vastaajan nuoruudessa. Puolueiden osalta ei tarjottu valmista listaa vaan vastaajia pyydettiin itse kirjoittamaan kummankin kysymyksen osalta kannatetun puolueen nimi. Sekä isän että äidin puoluekanta

uudelleen luokiteltiin vastaamaan nykyisiä puolueita ja yhdistettiin näin syntyneet uudet muuttujat vastaajan ilmoittaman vuoden 2007 äänestämäänsä puolueeseen.¹³ Vastaava tarkastelu on tehty vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimuksessa (Paloheimo toim. 2005).

Tuloksista voidaan huomata, että noin 40 prosenttia vastaajista äänesti samaa puoluetta, kuin mitä heidän isänsä tai äitinsä kannatti vastaajan nuoruudessa. Puoluekannan siirtymisessä on kuitenkin huomattavaa sukupolvittaista vaihtelua. Vanhim-

masta sukupolvesta runsas puolet ilmoitti kannattavansa samaa puoluetta, kuin mitä heidän äitinsä aikoinaan kannatti. Yllättäen isän kohdalla vastaava osuus oli muutamaa prosenttiyksikköä pienempi, vaikka voisi olettaa isän puoluekannan olleen erityisesti vanhempien sukupolvien osalta kodin poliittisen orientaation määrittelyn kannalta keskeinen. Nuorimman eli teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolven (s. 1985–1994) kohdalla puoluekannan siirtyminen oli huomattavasti harvinaisempaa, mikä johtunee pitkälti siitä, että sen jäsenet tiesivät isänsä tai äitinsä puoluekannan heikosti. Kummankaan vanhemman puoluekanta ei tiennyt noin 40 prosenttia kun vastaava osuus kaikkien sukupolvien osalta oli 18 prosenttia.

Havainto on monessa suhteessa hämmäntävä, mutta samansuuntainen mainitun vuoden 2003 vaalitutkimuksen tulosten kanssa. Tutkimuksen mukaan 42 prosenttia 18–33-vuotiaista ei osannut nimetä puoluetta, jota heidän isänsä kannatti vastaajan nuoruudessa, runsas kolmasosa ei tiennyt äitinsä puoluekanta ja 44 prosenttia ei tiennyt kumpaakaan (Paloheimo toim. 2005; Wass 2007, 11). Myös Ruotselta (2003, 180–181) on havainnut eri suomalaisia yhteiskunnallisia eliittejä koskevissa tutkimuksissaan, että vuonna 2001 kerätyssä aineistossa puoluekannan periytyminen oli selvästi pienentynyt vuoden 1991 aineistoon verrattuna, vaikka edelleen kaksi kolmasosaa niistä, joiden isä kannatti RKP:tä, äänestää samaa puoluetta. Myös puolella niistä vastaajista, joiden isä oli äänestänyt kokoomusta, keskustaa tai SDP:n, oli itsellä sama puoluekanta.

Puoluekannan siirtymisen heikentymisessä nuorempien sukupolvien kohdalla voi osaltaan voi olla kyse siitä, että perheen sisällä käytävän poliittisen keskustelun rooli on vähentynyt ja puoluekanta mielletään yksityisasiaksi (Paloheimo toim. 2005). Toisaalta vanhempien poliittinen identiteetti lienee moninaisempi kuin vanhempien sukupolvien nuoruudessa, jossa poliittiset jakolinjat olivat selkeämmät ja puoluekanta oli myös nykyistä vahvemmin sidoksissa yksilön sosioekonomiseen asemaan ja sitä myöten todennäköisesti pysyvämpi. On myös mahdollista, että nuorempien sukupolvien poliittinen lukutaito on vanhempia vähäisempää (Milner 2002), eivätkä he siten osaa sijoittaa vanhempiaan poliittiselle kartalle.

Toinen keskeinen havainto liittyy eri puolueen kannattamiseen. Kekkonen, 1960-luvun ja kuultojen sukupolven (s. 1945–1958) edustajista huo-

mattavasti keskimääräistä suurempi osuus (56 %), kannattaa eri puoluetta kuin arvelee isänsä kannattaneen. Kahdella nuorimmalla sukupolvella (s. 1975–1994) vastaava osuus oli runsas kolmannes. Kekkonen, 1960-luvun ja kuultojen sukupolvi erotuu myös siinä, että niiden osuus, jotka eivät osaa mainita vanhempiensa puoluekanta (12 %), on huomattavasti pienempi kuin muilla sukupolvilla. Kyseinen sukupolvi, johon kuuluvat suurten ikäluokkien edustajat ja näitä välittömästi seuranneet ikäluokat, näyttäytyy siis tässä suhteessa politisoituneena ja omaleimaisena.

Taulukossa 6 on tarkasteltu yksisuuntaista varianssianalyysia käyttäen sukupolvien näkemyksiä eri tekijöiden roolista Suomen tulevan kehityksen kannalta seuraavan 40 vuoden aikana. Eri sukupolvien vastausten keskiarvot eroavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi osan tarkasteltavien tekijöiden kohdalla, joskin erot ovat sinällään varsin pieniä. Keskeisimpänä tulevaisuuden kehityksessä nähdään vanhinta sukupolvea lukuun ottamatta kaikkien sukupolvien osalta ympäristön suojeleminen, mutta myös vanhin sukupolvi piti sitä varsin tärkeänä. Kuten oli mahdollista odottaa, ympäristön suojeleminen korostuu nuorimman sukupolven arvioissa. Myös ulkomaalaisten lisääntyvä määrä arvioidaan merkitseväksi seikaksi kaikkien sukupolvien keskuudessa. Lisäksi niin maailmanlaajuisen kuin Suomenkin talouskehityksen vaikutuksen, samoin kuin hyvinvointivaltion palvelujen turvaamisen merkityksen arvioidaan jatkossa korostuvan. Selvin sukupolvien välinen ero näkyy puolestaan suhtautumisessa Suomen alueellisiin eroihin. Vaikka alueellisen eriytyksen usein katsotaan lisääntyneen viime vuosikymmeninä, nuorin sukupolvi sen roolin tulevaisuuden kannalta pienemmäksi vanhempiin sukupolviin verrattuna. Tämän voi olettaa liittyvän yhtäältä nuorimman sukupolven kansainvälistymisen merkitystä korostaviin kokemuksiin ja toisaalta nuoreen ikään siinä suhteessa, että nuorimman sukupolven liikkuvuus ja näin paikallisista eroista saatu kokemus on vanhempia rajatumpi.

Sukupolvet eroavat toisistaan myös suhtautumisessa kansainvälisen politiikan ja kansalaisjärjestöjen merkitykseen tulevan kehityksen kannalta. Molemmat painotuserot ovat suhteellisen selvästi yhdistettävissä avainkokemuksiin. Kansainvälisen politiikan vaikutus korostuu muita sukupolvia enemmän yhtäältä nuorimman, globalisaatioon kasvaneen sukupolven, ja toisaalta sodan ja jälleenrakennuksen su-

Taulukko 6. Vastaukset kysymykseen "Kuinka paljon vaikutusta arvioitte seuraavilla tekijöillä olevan Suomen tulevaisuuden kehitykseen seuraavan 40 vuoden aikana?" sukupolven mukaan, keskiarvot, yksisuuntainen varianssianalyysi.

	sodan ja jälleennrakennuksen sukupolvi (1930–1944)	Kekkosen, 1960-luvun ja kuultojen sukupolvi (1958–1945)	kylmän sodan päättymisen sukupolvi (1974–1959)	EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)
maailmanlaajuinen talouskehitys F=3,608 p<0,01	3,79	3,84	3,88	3,73	3,63
poliittisen puolueet F=2,296 p>0,05	2,77	2,76	2,73	2,83	2,93
talouskehitys Suomessa F=0,669 p>0,05	3,46	3,46	3,49	3,49	3,57
hyvinvointiyhteis-kunnan palvelujen ylläpitäminen F=2,227 p>0,05	3,54	3,56	3,64	3,68	3,78
osallistuminen kansainväliseen politiikkaan F=7,482 p<0,001	3,21	3,05	3,06	3,20	3,38
kansalaisjärjestöjen toiminta F=4,845 p<0,001	3,05	2,92	3,06	3,24	3,07
ympäristön suojelu F=2,657 p<0,05	3,76	3,85	3,90	4,02	3,91
yksittäisten ihmisten yritteliäisyys F=1,019 p>0,05	3,34	3,24	3,25	3,28	3,18
rajanaapuruus Venäjän kanssa F=9,629 p<0,001	3,41	3,38	3,09	3,08	3,16
EU-jäsenyys F=1,004 p>0,05	3,48	3,38	3,41	3,35	3,48
kansainvälisesti menestyvät suomalaisyritykset F=2,397 p<0,05	3,45	3,44	3,29	3,30	3,42
lisääntyvä ulkomaalaisten määrä Suomessa F=2,077 p>0,05	3,73	3,91	3,87	3,94	3,88
Suomen alueelliset erot F=6,802 p<0,001	3,43	3,42	3,53	3,40	3,14
Suomen eduskunta F=2,289 p>0,05	2,88	2,75	2,75	2,83	2,94

1=hyvin paljon vähemmän kuin tähän saakka, 2=vähemmän kuin tähän saakka, 3=saman verran kuin tähän saakka, 4=enemmän kuin tähän saakka, 5=hyvin paljon enemmän kuin tähän saakka

kupolven keskuudessa. Jälkimmäisen avainkokemuksissa esiintyi mainintoja kansainvälisistä järjestöistä, kuten YK:sta, ja kansainvälisillä järjestöillä oli sodanjälkeisessä jälleenrakennuksessa ja rauhan vakiinnuttamisessa varsin keskeinen merkitys. Voisikin olettaa, että näillä positiivisilla kokemuksilla on vaikutusta myös siihen, millaisena kyseinen sukupolvi näkee kansainväliseen politiikkaan osallistumisen tulevaisuudessa. Kaikki sukupolvet olivat yksimielisiä kansallisen politiikan toimijoiden roolin heikentymisestä Suomen tulevan kehityksen kannalta.

Kansalaisjärjestöjen osalta nuoremmat sukupolvet näkevät kansalaisjärjestöjen roolin hieman tärkeämpänä vanhempiin sukupolviin verrattuna, mutta on yllättävää, että ero näkyy keskeisesti 1970-luvun molemmiin puoliin syntyneen kylmän sodan päättymisen sukupolven (s. 1959–1974) ja pitkälti suurista ikäluokista muodostuvan Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolven (s. 1945–1958) kohdalla. Kokemukset 1960- ja 1970-lukujen aktivismista näyttävät siis vaikuttaneen jälkimmäiseen niin, että kansalaisjärjestöjen yhteiskunnallisen vaikutuksen arvioidaan olevan nykymaailmassa suhteellisen rajallinen. Kansalaisjärjestöjen roolia korostava EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi on puolestaan järjestötoiminnan suhteen itse parhaillaan aktiivisimmassa iässä. Havainnossa heijastuukin osittain elämänkaariefektin ja sukupolvikokemusten yhteen kietoutuminen ja pitkittäisaineiston puuttuessa ei voida arvioida, kummasta nuoremmasta sukupolven kohdalla on kyse.

Lieviä eroja sukupolvien välillä on havaittavissa myös suhtautumisessa rajanaapuruuteen Venäjän kanssa. Nuoremmat sukupolvet arvioivat kyseisen tekijän vanhempiin verrattuna vähemmän keskeiseksi, mikä heijastaa itänaapurian koskevien sukupolvikokemusten puuttumista. On kuitenkin kiinnostavaa, että kaikki sukupolvet arvioivat rajanaapuruuden merkityksen kuitenkin jossain määrin lisääntyvän tulevaisuudessa nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Taulukossa 7 on puolestaan tarkasteltu sukupolvien arvioita yleisemmin eri yhteiskunnallisten toimijoiden ja ilmiöiden roolista. Yleisesti ottaen sukupolvien väliset erot tulevat selvemmin esiin mukaan otettujen väitelauserien kuin taulukossa 3 esitettyjen toimijakohtaisten näkemysten kohdalla. Suurimmat erot ovat havaittavissa suhtautumisessa kansainvälisiin toimijoihin. Nuorimmat sukupolvet, joista osalle EU-jäsenyys on ollut lapsuudesta asti osa Suo-

men kansainvälistä asemaa ja toisille keskeinen avainkokemus, suhtautuvat myönteisimmin integraation laajentumista kohtaan ja kysymys EU-integraatiosta muodostaa selkeän jakolinjan EU-jäsenyyden ja laman sukupolven ja kylmän sodan päättymisen sukupolven välille. On kiinnostavaa, että samat ryhmät korostavat politiikan merkitystä Suomen tulevaisuuden kehityksen kannalta vanhempia sukupolvia useammin. Vaikka nuorimmat sukupolvet ovat varttuneet lisääntyvän taloudellisen yhteisriippuvuuden maailmassa, he näkevät politiikan vaikutuksen lähes kansainvälisen talouteen rinnastettavana. Havainto on erityisen merkittävänä suhteessa nuorempien sukupolvien vanhempia vähäisempään äänestysaktiivisuuteen (esim. Martikainen & Wass 2002, myös taulukko 3), jonka tarjontatekijöiden osalta voisi katsoa olevan yhteydessä kansallisten parlamenttien aseman heikentymiseen EU-jäsenyyden ja globalisaation myötä.

Erityisesti huomio kiinnittyy 1975–1984-syntyneeseen EU-jäsenyyden ja laman sukupolveen, jonka edustajat ovat juuri nousseet ja nousemassa keskeisiksi yhteiskunnallisiksi toimijoiksi. Kyseinen sukupolvi pitää politiikan ohella myös ay-liikettä keskeisempänä toimijana muita sukupolvia useammin. Ero korostuu erityisesti vuosina 1959–1974 syntyneeseen kylmän sodan päättymisen sukupolven verrattuna. Havainto lienee tiiviisti yhteydessä sukupolven avainkokemuksiin eli 1990-luvun alun lamaan ja EU-jäsenyyteen siten, että kyseinen sukupolvi pitää politiikan ja ay-liikkeen ja siinä mielessä myös perinteiselle sopimustyhteiskunnan roolia ainakin jossain määrin merkittävänä myös tulevaisuuden kannalta. Osittain näkemykseen voivat myös vaikuttaa sukupolven tuoreet omakohtaiset kokemukset määräaikaista työsuhteista ja työelämän epävarmuudesta.

Yleinen yksilöitymiskehitys näkyy puolestaan selvästi siinä, että nuorempien sukupolvien mielestä globalisaatio on lisännyt yksilöllisten valintojen merkitystä huomattavasti vanhempia enemmän. Toisaalta kuten edellä huomautettiin, yleinen individualisoituminen ei kuitenkaan näkynyt nuorimman sukupolven omassa avainkokemuksissa.

Kaiken kaikkiaan vertaileva analyysi avainkokemuksien pohjalta muodostettujen sukupolvien yhteiskunnallisten näkemysten osalta paljastaa sukupolvien samankaltaisuuden. Analysoitujen kysymysten osalta kaikki sukupolvet arvioivat eri toimijoiden merkitystä varsin yhtenevästi ja eroja havaittiin lä-

Taulukko 7. Vastaukset eri yhteiskunnallisten toimijoiden ja ilmiöiden merkitystä koskeviin väittämiin sukupolven mukaan, keskiarvot, yksisuuntainen varianssianalyysi.

	sodan ja jälleen- rakennuksen sukupolvi (1930–1944)	Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolvi (1958–1945)	kylmän sodan päättymisen sukupolvi (1974–1959)	EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi (1975–1984)	teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolvi (1985–1994)
Politiikot pystyvät päätöksillään vaikuttamaan Suomen tulevaan kehitykseen F=3,686 p<0,01	3,56	3,58	3,45	3,81	3,56
Ay-liikkeellä tulee olemaan vaikutusta Suomen tulevaan kehitykseen F=5,059 p<0,001	3,10	3,03	2,92	3,33	3,10
Suomen eduskunnan merkitys on vähentynyt kansainvälistymisen myötä F=1,708 p>0,05	3,59	3,63	3,72	3,56	3,48
Euroopan yhdentyminen on edennyt liian pitkälle F=13,140 p<0,001	3,27	3,47	3,60	3,03	2,93
Globalisaation seurauksena yksittäisten valtioiden merkitys vähenee ja erilaisten alueiden merkitys korostuu F=0,466 p>0,05	3,32	3,27	3,21	3,31	3,28
Yksilön omat valinnat vaikuttavat globaalissa maailmassa enemmän kuin ennen F=3,316 p<0,05	2,77	2,89	2,91	3,15	3,01
Kansainvälinen talous vaikuttaa kehitykseen enemmän kuin politiikka F=8,441 p<0,001	4,16	4,09	4,05	4,01	3,71

1=täysin eri mieltä, 2=osin eri mieltä, 3=ei eri eikä samaa mieltä, 4=osin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

hinnä painotuksissa ja muutamien yksittäisten tekijöiden kohdalla.

Päätelmät

Tutkimuksessa muodostettiin vastaajien itse raportoitumien Suomeen ja maailmanhistoriaan liittyneiden avainkokemusten pohjalta viisi eri sukupolvea, jotka kattavat vuosien 1930–1994 välillä syntyneet suomalaiset. Sukupolvet nimettiin sodan ja jälleenrakennuksen sukupolveksi (1930–1944), Kekkosen, 1960-luvun ja kuulentojen sukupolveksi (1958–1945), kylmän sodan päättymisen sukupolveksi (1974–1959), EU-jäsenyyden ja laman sukupolveksi (1975–1984) sekä teknologian, kansainvälisyyden ja terrorismin sukupolveksi (1985–1994). Kullekin sukupolvelle on ominaista jokin tietty sen nuoruudessa eletty yhteiskunnallinen kokemus, joka poikkeaa sitä edeltäneiden ja seuranneiden sukupolvien avainkokemuksista. Vanhimman sukupolven kohdalla leimallinen tapahtuma oli toinen maailmansota, suurista ikäluokista ja hieman niitä nuoremmista muodostuvalla seuraavalla sukupolvella Urho Kekkosen pitkä presidenttikausi ja sitä seuranneella sukupolvella kylmän sodan päättymiseen liittyvät tapahtumat. Toiseksi nuorimman sukupolven nuoruudelle ominainen kokemus oli yhtäältä 1990-luvun alun talouslama ja toisaalta lisääntynyt kansainvälisyys Suomen EU-jäsenyyden myötä. Nuorimman sukupolven jäsenet mainitsivat puolestaan muita useammin tiedonkulun ja teknologian kehityksen sekä terrorismin ja sen torjumiseen liittyvät toimenpiteet. Jälkimmäinen kokemus oli keskeinen myös toiseksi nuorimmalla sukupolvella, mutta kaikista nuorimpien vastaajien kohdalla terrorismin kokemukseen liittyi myös kouluissa 2000-luvulla tapahtunut väkivalta.

Omaleimaisten kokemusten lisäksi suomalaisille sukupolville näyttää olevan tyypillistä myös avainkokemusten limittyminen ja rinnakkaisuus. Tämä näkyy selvästi esimerkiksi toisen maailmansodan vaikutuksessa, jonka mainitsi joka kymmenes sotaa välittömästi seuranneen sukupolven jäsenistä. Lamaan liittyvät maininnat keskittyivät yllättäen odotettua nuoremman, vuosien 1975–1984 välillä syntyneen sukupolven edustajiin. EU:hun liittymisen mainitsi keskeisenä oman sukupolven kokemuksena kolme nuorinta sukupolvea, mikä voi myös heijastaa

sitä, että kysymys on hahmotettu ainakin osittain jälkikäteen tehdyksi arvioksi yhteiskunnallisessa keskustelussa kulloinkin korostuneita teemoista, eikä niinkään suoraan oman sukupolven elämään vaikuttaneista yhteiskunnallisista muutoksista.¹⁴ Sukupolvikokemukset tuntuvatkin osittain siirtyvän sukupolvien välisen kommunikaation ja myös julkisuuden välityksellä. Osittain yhteinen kokemuspohja lisää puolestaan tuttuutta ja tunnettavuutta eri sukupolvien välille.

Myös poliittisen käyttäytymisen ja yhteiskunnallisten näkemysten osalta eri sukupolvilla on tiettyä painostuseroja, mutta myös jaettuja käsityksiä. Nuoremmat sukupolvet äänestävät selvästi edeltäjiään matalammalla tasolla ja äänestämässä tiedetään aikaisemman tutkimuksen perusteella olevan havaittavissa myös selvä sukupolviefekti. Puoluekannan siirtymisessä oli havaittavissa puolestaan jo aikaisemmassa tutkimuksessa esiin tullut selvä sukupolviero siinä suhteessa, kuinka hyvin vanhempien puoluekannasta ollaan tietoisia. Nuorimmasta sukupolvesta noin 40 prosenttia ei osannut nimetä kummankaan vanhempansa kannattamaa puoluetta. Havainto heijastaa osittain nuorimman sukupolven laajempaa puoluepolitiikkaan ainakin vuoden 2011 vaaleihin asti liittynyttä etäisyyden kokemusta.

Yhteiskunnallisten näkemysten osalta nuorimmat sukupolvet korostavat kansainvälisen politiikan ja kansalaisjärjestöjen roolia Suomen tulevaisuuden kehityksessä. Tällä hetkellä yhteiskunnan keskeisille paikoille nousemassa oleva EU-jäsenyyden ja laman sukupolvi näkee politiikan ja ammattiyhdistysliikkeen rooliin Suomen tulevaisuuden kannalta muita sukupolvia merkittävämpänä. Perinteisen sopimusyhteiskunnan arvostamisen voi olettaa heijastelevan osittain lamaan liittyviä avainkokemuksia, mutta toisaalta yleistä määräaikaisten työsuhteiden lisääntymistä ja työelämän epävarmuutta, mikä on koskettanut erityisesti nuorimpia ikäluokkia. Vanhempien sukupolvien arvioissa alueelliseen eriarvoisuuteen ja ulkopoliittikan osalta Suomen geopoliittiseen asemaan Venäjän naapurissa liittyvät tekijät nähdään puolestaan hieman tärkeämpinä nuorempiin sukupolviin verrattuna. Sukupolvia yhdistäviä tekijöitä ovat puolestaan ympäristön suojelun merkityksen korostuminen. Myös kaikkien sukupolvien keskuudessa talouden, lisääntyvän ulkomaalaisten määrän ja hyvinvointivaltion palvelujen turvaamisen arvioitiin olevan merkittävässä roolissa tulevaisuudessa.

Tutkimuksemme perusteella vaikuttaisi siis siltä, että sukupolvet sijoittuvat suomalaisessa yhteiskunnassa osittain lomittain ja ovat yhteiskunnallisen kehityksen kannalta tärkeitä toimijoita koskevien näkemystensä osalta varsin yhteneväisiä. Tässä mielessä sukupolvi ei näyttäydä kovinkaan politisoituneena käsitteenä. *Historiatietoisuus Suomessa* -aineiston pohjalta olisimmekin hyvin varovaisia puhumaan erityisestä sukupolvipolitiikasta. Esimerkiksi paljon puhuttujen suurten ikäluokkien osalta kyse on enemmän demografisen suuruutensa myötä erottuvasta kohortista kuin erityisen vahvasta poliittisesta sukupolvesta. Aineistomme antaakin tukea sille näkemykselle, että etenkin suurten ikäluokkien osalta eliittitutkimukset on toisinaan yleistetty koko ikäluokkaan ja pienehkön yhteiskunnalliseen eliittiin nuoruudesta lähtien kuuluneen joukon perusteella on muodostunut kuva, että esimerkiksi opiskelijaradikaalisissa olisi ollut kyse laajemmin kyse koko sukupolva määrittävästä kokemuksesta.¹⁵

Voi myös katsoa, että sukupolvittaisten erojen korostaminen rakentaa ihmisten kokemuksien valossa osin perusteetonta jakolinjaa yhteiskuntaan, jossa sukupolvisopimus on kuitenkin edelleen suhteellisen vahva. Sirkka Ahosen (1998) hahmottelema ajatus sukupolvesta voimavarana näyttäytyykin tämän tutkimuksen pohjalta kantavan osin yli sukupolvien. Tämä tarjoaa kiinnostavan näkökulman yhteiskunnan tulevaa kehitystä ja sen tavoitteita hahmottavaan keskusteluun, koska voidaan katsoa, että yhtenevä näkemys tietyistä avainkokemuksista helpottaa yhteisten tulevaisuutta koskevien tavoitteiden muotoilua ja laajojen joukkojen yhteistoimintaa erityisten jakolinjojen puuttuessa.

Esittämämme sukupolviajoittelu vaikuttaisi ainakin oman aineistomme pohjalta olevan käyttökelpoinen työväline empiirisessä analyysissä. Sukupolven käyttämisellä iän sijaan on mahdollista syventää mahdollisten iän erojen tulkintaa, kun kohorttien väliset eroavaisuudet voidaan suoraan kytkeä sen yhteiseen kokemuspohjaan. Perustuessaan nuoruudessa koettuihin avainkokemuksiin sukupolvien välisen rajojen voi myös olettaa olevan vanhempien sukupolvien kohdalla varsin pysyviä. Tässä esitetyistä sukupolvista nuorin on puolestaan vasta sukupolvikokemusten muotoutumisen osalta keskeisessä iässä, joten sen kokemusten tarkempi määrittely on hedelmällisintä vasta jonkin ajan päästä.

LÄHTEET

- Ahonen, Sirkka 1998. *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorisokeskyydessä*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Alestalo, Matti. 2007. Rakennemuutokset ja sukupolvet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72:2, 146–157.
- Berger, Bennett M. 1960. How long is a generation? *British Journal of Sociology* 11:1, 10–23.
- Blais, André, Gidengil, Elisabeth, Nevitte, Neil ja Nadeau, Richard. 2004. Where does turnout decline come from? *European Journal of Political Research* 43:2, 221–236.
- Borg, Sami ja Ruostetsaari, Ilkka. 2002. Suuret ikäluokat ja valta. *Hyvinvointikatsaus* 1/2002, 51–58.
- Borg, Sami ja Ruostetsaari, Ilkka. 2003. Sukupolvien valta-asemien muutos eliiteissä ja eduskunnassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 69(2), 147–158.
- Braungart, Richard G. ja Braungart Margaret M. 1986. Life-course and generational politics. *Annual Review of Sociology* 12, 205–231.
- Dalton, Russell J. 2007. *The good citizen: how a younger generation is reshaping American politics*. Washington, DC: CQ Press.
- Delli Carpini, Michael X. 1986. *Stability and change in American politics: the coming of age of the generation of the 1960s*. New York and London: New York University Press.
- Franklin, Mark. 2004. *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Glenn, Norval D. 2005. *Cohorts analysis*. Second edition. Thousand Oaks: Sage publications.
- Hoikkala, Tommi ja Paju, Petri. 2002. Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.), *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu- ja 29, Nuorisosiain neuvottelukunta Nuora, julkaisuja 25.
- Hoikkala, Tommi ja Paju, Petri. 2008. Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Semi Purhonen, Tommi Hoikkala ja J.P. Roos (toim.), *Kenen sukupolven kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jennings, M. Kent ja Niemi, Richard G. 1981. *Generations and politics. A panel study of young adults and their parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Karp, Jeffrey A. ja Brockington, David. 2005. Social desirability and response validity: a comparative analysis of overreporting voter turnout in five countries. *Journal of Politics* 67:3, 825–840.
- Kertzer, David. I. 1983. Generation as a sociological problem. *Annual Review of Sociology* 9, 125–149.
- Martikainen, Pekka, Martikainen, Tuomo ja Wass, Hanna. 2005. The effect of socioeconomic factors on voter turnout in Finland: a register based study of 2.9 million voters. *European Journal of Political Research* 44:5, 645–669.
- Martikainen, Tuomo ja Wass, Hanna. 2002. *Äänettömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo ja Yrjönen, Risto. 1984. *Nuorten poliittinen suuntautuminen. Tutkimus nuorten äänestysvalinnoista*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus.
- Milner, Henry. 2002. *Civic literacy: how informed citizens make democracy work*. Hanover and London: Tufts University, University Press of New England.

- Milner, Henry. 2010. *The internet generation: engaged citizens or political dropouts?* Hanover and London: Tufts University, University Press of New England.
- Niemi, Richard G. ja Sobieszek, Barbara I. 1977. Political socialization. *Annual Review of Sociology* 3, 209–233.
- Paloheimo, Heikki. toim. 2005. *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Pesonen, Pertti Sänkiäho, Risto ja Borg, Sami. 1993. *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi ja Roos, J.P. (toim.). 2008. *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus.
- Purhonen, Semi. 2002. Sukupolvikäsitteen kolme ulottuvuutta. Diskursiivisen dimension merkitys sukupolvi-tietoisuuden rakentumisessa. *Sosiologia* 39:1, 4–17.
- Purhonen, Semi. 2007. *Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvi-tietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251.
- Putnam, Robert. 2000. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Roos, J.P. 1987. *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ruostetsaari, Ilkka. 1992. *Vallan ytimessä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruostetsaari, Ilkka. 2003. *Valta muutoksessa*. Helsinki: WSOY.
- Silvennoinen, Heikki, Kivinen, Osmo ja Ahola, Sakari. 2002. Tasa-arvon tavoittelusta markkinoiden puristukseen. Teoksessa Heikki Silvennoinen (toim.), *Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29, Nuorisosiain neuvottelukunta Nuora, julkaisuja 25.
- Soikkanen, Timo ja Vares, Vesa. 1998. Sukupolvi selittäjänä Suomen historiassa. *Historiallinen aikakauskirja* 1/1998, 37–53.
- Toivonen, Timo. 1999. Kommentteja Matti Virtasen ”Sukupolvi”-artikkeliin. *Sosiologia* 36:3, 234–235.
- Toivonen, Timo. 2003. Sukupolvi yhteiskunnallisen muutoksen selittäjänä. Teoksessa Harri Melin ja Jouko Nikula (toim.), *Yhteiskunnallinen muutos*. Tampere: Vastapaino.
- Torsti, Pilvi. 2009. Survey-kysely historiatietoisuuden tutkimisen välineenä. *Kasvatus ja aika* 1(3), 39–52.
- Virtanen, Matti. 1999. Sukupolven tasot, fraktiot ja elämäankaari. *Sosiologia* 36:2, 81–94.
- Virtanen, Matti. 2001. *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolven dynamiikka*. Hämeenlinna: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 831.
- Virtanen, Matti. 2005. Suuret ikäluokat sukupolvena. Teoksessa Antti Karisto (toim.), *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino.
- Wass, Hanna. 2006. Sukupolviefekti äänestämiseen: mittaukseen ja selittämiseen liittyviä kysymyksiä. *Politiikka* 48:1, 32–47.
- Wass, Hanna. 2007. Generations and socialization into electoral participation. *Scandinavian Political Studies* 30:1, 1–19.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and turnout: generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Wilska, Terhi-Anna. 2004. Nuorten kollektiivinen sukupolvi-tietoisuus nuorisobarometrin valossa. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.), *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Helsinki: Nuorisosiainneuvottelukunta, julkaisuja 28. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 44.
- Wolffinger, Raymond E. ja Rosenstone, Steven J. 1980. *Who votes?* New Haven, CT: Yale University Press.

VIITTEET

- 1 Mannheimin alkuperäiseen sukupolvia käsittelevän esseen (1928/1952) sijaan tässä on käytetty sekundaarisia lähteitä (vastaavasta menettelystä Wass 2006, 2008). Ratkaisu liittyy Mannheimin tutkimuksen vaikeatulkintaisuuteen. Lisäksi siitä on ilmestynyt viime vuosina useita suomenkielisiä tulintoja (esim. Alestalo 2007; Purhonen 2002; Roos 2005; Virtanen 1999, 2007, myös Purhonen 2007 sukupolvi-termin käsitteellisestä historiasta ja sen käytöstä tutkimuksessa).
- 2 Sukupolven aktualisoituminen ei kuitenkaan välttämättä koske koko sukupolvea, vaan saman sukupolven sisälle voi muodostua useita eri sukupolviyksiköitä, jotka jakavat samat avainkokemukset mutta tulkitsevat niitä keskenään poikkeavasti ja eroavat näin toisistaan myös toiminnan tasolla. Kyseiset sukupolven sisällä toimivat fraktiot ovat heterogeenisiä asenteiltaan ja toiminnaltaan mutta kuitenkin yhtä mieltä siitä, mitkä ylipäänsä ovat keskeisiä asiakysymyksiä ja toiminnan päämääriä (Virtanen 1999, 84–85). Fraktioiden käsitteeseen liittyy myös ongelmia siinä mielessä, että sukupolvivaikutuksen osoittaminen on vaikeaa, mikäli saman sukupolven jäsenten käyttäytymisen on keskenään hyvinkin poikkeavaa (Toivonen 1999, 234).
- 3 Elämäankaari- ja sukupolviefektin analysoimista varten tarvitaan aina pitkittäisaineisto, jotta voidaan arvioida, eroavatko eri kohortit toisistaan pysyvästi vai missä määrin havaituissa eroissa on kyse vain elämänvaiheeseen liittyvistä eroista (Glenn 2005; Toivonen 2003, 110). Elämäankaari- ja sukupolviefektin rinnalla tulee huomioida myös periodiefekti, joka viittaa jollekin aikakaudelle ominaiseen, kaikkia kohortteja koskevaan muutokseen.
- 4 Historiantutkimuksen puolella Soikkanen ja Vares (1998) ovat eritelleet avainkokemuksia lähinnä toiseen maailmansotaan saakka.
- 5 Roosin (2005, 209) huomio siitä, että Mannheim ei itse käytä avainkokemusten käsitettä vaan viittaa ainoastaan kokemukseen tai ensikokemukseen, on tässä suhteessa mielenkiintoinen. Havainto on Roosin mukaan merkittävä siinä mielessä, että Mannheim oletettavasti tarkoitti jonkin tyyppistä strukturoivaa kokemusta siinä missä avainkokemuksia voi olla myös muunlaisia.
- 6 1960-luvulla syntyneiden kohdalla tulee myös hyvin esiin sukupolvi- jaotteluihin helposti liittyvä tietyyttypäinen pakko-luokittelu (Purhonen 2002). Toisaalta jälkeempään katsottuna suurten murrosten puuttuminen on 1960-luvulla syntyneiden kohdalla varmasti hyvinkin määrällisesti kokemus, joka erottaa sen niin edeltävästä kuin sitä seuraavista sukupolvista.
- 7 Testauksen myötä aineistonkeruussa käytetty otoksen ulkopuolella päädyttiin jättämään muut kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat. Aineisto sisältää yliotoksen ruotsinkielisestä väestöstä ja nuoresta ikäluokasta (alle 25-vuotiaat), jotta molempien ryhmien edustajia tulisi mukaan riittävä määrä analyysien tekemisen kannalta. Otokseen liittyviä yksityiskohtia on käyty tarkemmin läpi aikaisemmassa hankkeen pohjalta laaditussa artikkelissa (Torsti 2009) ja hankkeen osallistujille toimitetussa analyysikäsikirjassa.
- 8 Vastauskato on analysoitu erikseen. Analyysissa todettiin, että niin kutsuttua vastausväsymystä ei ollut havaittavissa eli erä-vastauskato ei kasvanut lomakkeen loppua kohden. Kaiken kaikkiaan erä-vastauskato todettiin sen verran pieneksi, että puuttuvien tietojen vaikutuksen vähentämiseen toisinaan käytettävää imputointia ei katsottu tarpeelliseksi. Sen sijaan käytettiin painomuuttujaa, jotta otos kuvaisi paremmin perus-

joukkoa, 15–79-vuotiaita suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia Suomessa asuvia henkilöitä. Sekä painojen muodostusta että vastauskatoa on selvitetty laajemmin aineiston analyysikäsi kirjassa. Aineistosta 47,8 prosenttia oli miehiä ja 52,1 prosenttia naisia. Ikäryhmistä kaikki olivat suhteellisen tasaisesti edustettuna, jota osin selittää nuorimmasta ikäluokasta tehty yliotos. Kyselyn saaneista 15–24-vuotiaista siihen vastasi noin joka neljäs, 65–74-vuotiaista puolestaan joka toinen. Nuorimmasta ikäkohortista tehty yliotos perusteli näin paikansa.

⁹ Puuttuvien tietojen osuus oli Suomen historian tapahtumien osalta 30 prosenttia ja maailmanhistorian osalta 35 prosenttia.

¹⁰ Sukupolven rajoja muodostaessa kokeiltiin myös toiseksi nuorimman sukupolven alarajan nostamista niin, että sukupolvi käsittäisi ainoastaan 1970-luvulla syntyneet. Tällöin laman avainkokemuksena maininneiden osuus oli sekä kyseisen ikäryhmän että sitä edeltävän ikäryhmän joukossa runsas 20 prosenttia.

¹¹ Analyysissä olisi lisäksi ollut mahdollista tarkastella puoluevalintaa vuoden 2007 eduskuntavaaleissa. Havaintojen suhteellisen pieni määrä etenkin kahdessa nuorimmassa sukupolvensa olisi kuitenkin huomattavasti heikentänyt analyysin tilastollista luotettavuutta. Puoluevalintaa koskevaa kysymystä on näin ollen käytetty ainoastaan äänestämistä ylipäänsä ja puoluekanan periytymistä koskevien muuttujien muodostamisessa.

¹² Kyselytutkimuksissa saatava äänestysprosentti on yleisesti virallista rekisteritietoa korkeampi johtuen äänestämismäärästä (esim. Karp & Brockington 2005, Martikainen & Yrjönen 1984, 82; Pesonen ym. 1993, 531). Kyselyihin myös usein valikoituu poliittisesti keskimääräistä aktiivisempia vastaajia. Näin ollen taulukossa 3 käytetty äänestystieto on painotettu vastaamaan miesten ja naisten todellista, vaalilistoista saatavaa äänestystietoa. Ne vastaajat, jotka ilmoittivat, että heillä ei ollut äänioikeutta, on luokiteltu puuttuviksi havainnoiksi. Nuorimmassa sukupolvessa tällaisia vastaajia oli 87 henkilöä.

¹³ Tarkasteluun sisällytettiin ainoastaan vastaukset, joissa oli yksiselitteisesti ilmoitettu jokin yksittäinen puolue. Lisäksi mukana ovat ainoastaan ne puolueet, jotka oli mahdollista yhdistää nykyisiin puolueisiin. Yhdistäminen tehtiin seuraavien puolueiden osalta: keskusta/Maalaisliitto, kokoomus, SDP, Vasemmistoliitto/SKDL, Vihreät, Kristillisdemokraatit/Suomen Kristillinen Liitto, RKP, Perussuomalaiset / Suomen Maaseudun Puolue.

¹⁴ Kiitämme anonymia refereeä tämän näkökulman esilletuomisesta.

¹⁵ Dosentti Jukka Kortti on esittänyt kyseisen näkemyksen Turun yliopiston poliittisen historian laitoksella 18.9.2008 pidetyssä *Sukupolvet historiassa* -seminaarissa.